

Over Kunst en Leren

Kunst leeft niet met de bedoeling om de mensheid iets te leren. Kunst is. En, het is zo oud als de mensheid. Een bijdrage van Herwig Deweerdt.

Kunst leeft niet met de bedoeling om de mensheid iets te leren. Kunst is. En, het is zo oud als de mensheid. Dat schepsel vol verlangen, vruchtbaarheid en verdriet. We herkennen kunst als ritueel, als Spielerei, als uiting van protest der onderdrukten of ter meerdere eer en glorie van de machtigen. Het product dat door de kunstenaar wordt gecreëerd wordt pas kunst als het door een redelijk deel van de bevolking als dusdanig wordt erkend. Als de postbediende een pakketje in een beschermende folie wikkelt, beschouwen we dit als een nuttige bezigheid. Als de Amerikaanse emballageartiest **Christo** een stoel in plastic verpakt en dat aan een museum verkocht krijgt, noemen we dit kunst.

De redenen waarom de kunstenaar creëert zijn divers: gaande van de romantische idee van de 'onstuitbare drang' tot de nuchtere observatie 'uit economische noodzaak'. Soms als een reflectie over zichzelf, de hem omringende wereld, soms als een zoektocht naar een imaginaire wereld, of –waarom niet - puur voor het plezier. Een andere keer wil de kunstenaar zijn publiek shockeren, een geweten schoppen, ons verplichten om op een andere manier te kijken naar valse evidenties en na te denken over vastgeroeste normen en valse zekerheden. Zelden doet de kunstenaar dat vanuit een pedagogisch perspectief. De kans is zelfs vrij groot dat zijn werk in strikte zin volkomen nutteloos is.. Nuttigheid is immers een attributie die anderen aan een activiteit toevoegen, die zit niet vervat in de activiteit zelf. De activiteit op zich heeft geen nut en ontleent daar net haar bestaansrecht aan. Het nut van de wandeling ligt ook niet in het bereiken van een doel, omdat het eindpunt van de wandeling net altijd is om terug te komen van waar we vertrokken waren. We raken dus nergens op een wandeling.

En toch is net om die zinloosheid, dat we graag wandelen. Maar tijdens die wandeling lopen we verloren. We gaan even zitten om na te denken over welke weg we nu in moeten en horen plots dat de kikkers veel harder brullen dan we ooit voor mogelijk hadden gehouden. Kortom, door het onbelangrijke en belangeloze toe te laten, komen we tot inzicht of emoties die net heel belangrijk kunnen zijn. Het nutteloze blijkt plots essentieel te zijn.

Net als de kunstenaar is het kind een creator, een maker. Geef hem of haar een blad papier en een potlood en het kind begint te kribbelen. Krijgt het geen blad of penseel, dan vindt het wel een stok om lijnen te kerven in het zand. Over de drijfveer waarom de mens zich reeds op jonge leeftijd tot dit soort activiteiten aangetrokken voelt, zijn bibliotheken vol geschreven. Zoals er tonnen papier zijn gevuld met observaties en interpretaties van de picturale, dansante en muzikale expressievormen van 'primitieve' volkeren. Antropologen, filosofen, kunsthistorici, psychologen, pedagogen hebben gepoogd om artistieke activiteiten te beschrijven, te ordenen, te classificeren: waardevol of waardeloos, nuttig of zinloos, esthetisch of onesthetisch. De afgelopen decennia heeft de wetenschappelijke benadering waarmee we kunst, kinderen en hun evolutie benaderen een belangrijke evolutie doorgemaakt.

We stappen af van de "verlichtingsidee" van een werkelijkheid die buiten ons bestaat en die we moeten doorgronden. Er groeit een besef dat waarheid, net als schoonheid, *in the eye of the beholder* ligt, hij die waarneemt, en niet in de waarneming zelf. Dit vereist de vaardigheid om meerdere perspectieven tegelijk in te nemen en ze met elkaar te confronteren. Zowel onze benadering van kunst als van kinderen en hun evolutie, vergt een andere manier van onderzoek.

Wij volwassenen, ouders, begeleiders, opvoeders, staan in bewondering voor de spontaneïteit bij het kind. Waar we kunnen stimuleren we het jonge kind, we reiken het materialen aan en spreken lovend over het geboekte resultaat. Het kind laat zich de aandacht voor even welgevallen, neemt een nieuw blanco blad en gaat opnieuw aan de slag. De volwassene is niet langer de kenner die de lijnen tekent waarbinnen de kleine mag kleuren. Laten we ons eerder opstellen als bevoorrechte getuigen, en genieten we van de evolutiesprongen die het kind maakt. Van de eerste broze kribbelkrabbels, tekens als een DNA-structuur van zichzelf die het kind op het blad achterlaat, tot de moeizame pogingen om via de kromme een cirkel rond te krijgen. Elk kind doorloopt die evolutie op eigen ritme. Het ligt, het beweegt, het kruipt, het staat rechtop, het valt, het staat nog eens rechtop en zet de eerste stapjes. Daarnaast beschikt het kind over andere talen: het kan terugvallen op de lichaamstaal om boosheid, angst of pijn via zeer eenvoudige tekens te uiten. Ook in het krassen van lijnen en cirkels, het

schilderen met vingerverf, in het plakken, scheuren, boetsen, dansen, zingen, spelen ontwikkelt het kind – door kunst – een eigen taal.

Genoeg over kunst nu. Laten we het hebben over leren. Leren heeft in mijn ogen altijd iets pragmatisch. Je leert lezen en schrijven omdat je op die manier de taal leert waarmee je structuur kan geven aan verlangens of gedachten. Of waardoor een simpele mededeling kan decoderen: *“mama komt later thuis vandaag. Er staan eieren in de ijskast”*. Handig als je dat kan lezen.

Leren laat ons toe nuttige basiscompetenties te verwerven. Je leert hoe je een ei bakt. Door het onderwerp te bestuderen leer je het onderwerp in een bredere context plaatsen: leuk, maar niet noodzakelijk nuttig. Opvoeding heeft dan weer te maken met reflectie tegenover jezelf en de ander. Via datgene wat je jezelf hebt aangeleerd, of wat je door anderen is bijgebracht, leer je al vanaf zeer jonge leeftijd overleven en op een bepaalde manier in het leven en de wereld staan. Die manier van om te gaan met jezelf, de ander, de geschiedenis, je dorp, je stad, het universum, de zwakkeren, de toekomst, samen vormen ze de ingrediënten van wat we cultuur of beschaving noemen.

Belangrijker dan het aanleren van vaardigheden of het bijbrengen van weetjes biedt het artistieke werkproces de ideale hefboom om samen met het kind na te denken over de essentiële dingen des levens. Elke dag, elk moment opnieuw. Wie ben ik, wat doe ik hier, waar komen we vandaan, waar willen we heen?

Herwig Deweerdt is acteur, verteller, regisseur en schrijver. Samen met Caroline Boudry schreef hij *Ontvlambare Vingers*: een handleiding om te verdwalen. Zie ook pag. 34
Herwig.deweerdt@telenet.be